

**KI SNAP
KA
BISHAR BNIAH**

**H. W. STEN
B. L. SWER
B. WAR**

Ki Snap Ka Bishar Bniah

H. W. STEN, M. A. Ph.D.

B. L. SWER, M. A. B.T. Ph. D.

B. WAR, M. A. (double), M. Phil Ph. D.

2008

Approved by the Meghalaya Board of School Tura, for Class XI
for Academic Year 2008 vide Notification Letter No. MBOSE/
AW/PRINT/115/07/11740 dated Tura, the 25/4/2008.

Copyright:

Prof. (Mrs.) B. War
Mrs. Salemfort Khonglah
Mrs. M. Shullai

First Edition	1985	:	1000
Second Edition	1987	:	2000
Third Edition	1990	:	3000
Fourth Edition	1994	:	5000
Fifth Edition	2002	:	1500
Sixth Edition	2003	:	2000
Seventh Edition	2005	:	3000
Eight Edition	2008	:	6000

9232/12

08-690

Don Bosco Press
Don Bosco Technical School
Shillong - 793 003

"KA JINGTHMU"

Ka la don ka jingsngew na ka liang ki nonghikai literature ha ki kolej ba la pyniasoh bad ka North Eastern Hill University ba ka la dei ban don ka jinghikai ia ka jingpule bishar ia ka literature naduh Pre-University khnang ba kito ki ban leit pule Honours kin ym shem jingeh. Ka komiti jong ka University kaba la shong ha ka snem 1984 ka la rai ba yn khot kyrtenng ia kum kata ka jingpule da ka elements of literary criticism. Kumta ki nonghikai ha ki literature bapher ki hap ban wad ia kum kita ki jingthoh. Namar ba ym don satia kum kita ha ka ktien Khasi kiba jem bad iadei bad ka kyrdan pule, karwei pat ka komiti ka la shaniah ha ki nonghikai Khasi ka University ban thoh ia karwei ka kot lyngkdop. Ki para nonghikai jong nga kum u Bah Bevan L. Swer bad I Kong Badaplin War bad nga ngi la ia shim mar khyndiat ki lynnong ban thoh, Mynta ngi ai ha ki nonghikai bad ki nongpule ban mad ia kum kata ka jait jingpule naduh Pre - University.

Lah ban don ki jingduna ha bun ki liang, hynrei ngi ngeit ba ki jingtip ba la pynrung hangne kin biang ban ialam lynti sha ka jingpule ba kham halor.

March 15, 1985
Shillong

H. W. Sten
Reader, Khasi Dept., NEHU

KI LYNNONG

Sla

I. Ka Lyrik	5 - 7
II. Ka Sonnet.....	8 - 9
III. Ka Ballad	10 - 12
IV. Ka Epik	12 - 15
V. Ka Drama	15 - 18
1. Ka Tragedy	18 - 20
2. Ka Comedy	20 - 22
3. Ka Tragi - Comedy	22 - 23
VI. Ka Fiction	24
1. Ka Nobel	24 - 30
2. Ka Parom Lyngkot	31 - 32

1. KA LYRIK

Ka lyrik ka dei ka jingrwai balyngkot, ka don ka sur de. Ka iathuh ia kano kano ka jingsngew bakhlaïñ kaba bat ia ka jingmut u nongthoh ym ia ka kam jong kiwei pat ki briew ne ki tyngshop ba u la thaw. Ki kyntien ki mih laitluid na u nongrwai bad ka rukom rwai ne kren ka stet shibun. Ka la long kawei na ki jait poitri barim eh ka pyrthei ha kaba ki briew ki lah ban pynpaw ia la ka jingsngew. Ki Greek ki khot ia ka da ka *lurikos* namar la rwai lang ia ka bad ka duitara ba ki khot *lyre*. Ha ri khasi ruh don ki jingrwai lyngkot kylleng ki shnong naduh hyndai ha kaba ki briew ki pynpaw ia ka jingieit ne jingangnud, ne jingsngewsih, ka la ju long namarkata kaba suk eh ban thaw lyrik. Katba nangroi ka jingpule ia ka poitri bad nang bun ki nongthoh, don kiba pyndonkam ia ka jingmutdur jong ki de ha kum kita ki poim.

Ka phang pdeng jong ka lyrik kham bunsien hi kadei ka jingieit. Ka lah ban long ka jingieit samla, ka jingieit ia kiba ha iing ha sem, ka jingkmen bad kano kano ka phang kaba ktah ia u myllung. Na ki poim u Soso Tham ngi ioh katto katne ki nuksa, kum “Ki mawlynnai”, “U Khlur” kiba shim ia ka jingwad nam bad burom baneh shi rta kum ka phang pdeng; ngi ioh ruh ia “U Tiew Pathai” “Ki Er Pyngngad ki Aw” bad “Ka lyer ka dang sieng” “kiba shim ia ka jingieit kum ka phang pdeng, bad bun kiwei pat kiba pynpaw beit ia ka jingsngew u myllung hi.

Ka raim ne hapkyntien ka shong ha ka jingjied u nongthoh hi. Ka lah ban long *abab* kum :

Haba ïa phi nga poi kynmaw,	- a
Nga her sha ri bajngai,	- b
Shi rta ngan leit shong sha ri khaw	- a
Ka ri u soh u pai	- b

Ka lah ban long *aabb* kum ha "Ki sngi ba la leit noh" lane *abcb*. Ka lah ban ym don raim ruh namar ym dei ka raim kaba pynlong lyrik ïa ka poim.

Ym don ruh ka mitar (metre) kaba ngi lah ban ong ba ka dei ka jingthew kamra ne phut ha ka lyrik. U nongthoh u jied hi ïa kaba u mon. U lah ban jied ïa ki laiñ kiba don saw ne lai kamra kawei, u lah ban jied ïa kiba kham bun ïa kata ruh. Lait noh kum "U Sim ba la lait" bad "Ka Dak ha u Maw" jong U Soso Tham bad kiba ïasyriem ïa kitei, ki nongthoh lyrik khasi ki kham jied ïa ka *iambic metre*; ka kynnoh basting ka wan ha shwa ïa ka bakhia.

Ki lyrik ba la thaw da ki myllung ba kham paw khmat ki don ka shynrong ba thikna. ïa kawei pa kawei lah ban phiah sha ki lai bynta : ka bynta banyngkong ka pynpaw ïa ka phang lane ïa ka jingsngew banyngkong kaba pynlong ïa ka poim. Kane ka long kaba sdang, ïa kane ka bynta ngi lap ha ka dkhoh banyngkong eh. Ka bynta baar ka dei ka pdeng ha kaba u myllung u pynpaw ïa ki jingsngew bad jingagnud lane ka jingkyndaw ieit kaba bat ïa u. Ka bynta bakhatduh ka long ka

jingpynkut nia u nongthoh halor ka phang. Ka lah ban long ban hun bad kaba u lap bad sngew, kum ha ka dkhot bakhatduh "U Phlang Jyrngam", ne jong "U Sim ba la Lait", lane ka jingpynnoh mynsiem kum ha "Ka lyer ka dang Sieng". Ban kham shai shaphang kane ka shynrong lane ki bynta ka lyrik, ngan shim nuksa da "Ki Sngi ba la leit Noh" jong U Soso Tham.

1. *Ka basdang* : Ngi pule ia kane na ka dkhot banyngkong na kaba ngi iöhi ia ka phang pdeng jong ka poim : kata, ka jingangnud u myllung ban leit jngoh biang ia ka Sohra.
2. *Ka pdeng* : Ki lai tylli ki dkhot kiba bud ki iathuh ia kiei kiei kiba ka Sohra ka don kiba pyniapngiah bad pynkhih ia ka jingsngew shongshit ha ka dohnud jong u.
3. *Ka bakut* : Ka iathuh ia ngi ia ka jingangnud u nongthoh ban long khynnah biang ba un iöh lad ban im sa shisien ha Sohra.

La ka Lyrik ka pynpaw ia kane ka shynrong ruh, ym lah ban khmih lynti ba ngin lap ia baroh ki lyrik ha ka ktien khasi ba kin don lut ia kitei ki lai bynta. Kaba dei ban kynmaw, haba ka poim kam pynpaw ia kitei ki bynta, ka long ba ka dei kaba pynpaw ia ka jingsngew u nongthoh ym ia ka jong kiwei pat.

Khatduh eh, ka lyrik ka long ka kmie jong kiwei pat ki jait poitri ba ki khot *ode*, *sonnet*, bad *elegy* nalog kiwei pat.

II. KA SONNET

Ka *sonnet* ka long ka poim kaba tang khatsaw laiñ kaba pynpaw tang ïa kawei ka jingpyrkhat lane ka jingsngew. Ka kyrteŋg sonnet ka wan na ka *sonetto* ha ka ktien Italy kaba mut 'i sur barit'. Kane kam mut pat ba kano kano ka poim kaba don khatsaw laiñ ka long sonnet bapaka. Lada don ki poim kiba ïasyriem ne ïajan bad ka sonnet ha ki rukom kren lah ban khot ïa ki ki *guatorzain* lane *irregular* sonnet ha ka English.

Ïa ka sonnet lah ban thoh tang shi dkhot, ar dkhot ne saw dkhot. Haba ka don tang kawei ka dkhot ruh ju don phulstop ha bakut ka laiñ baphra. Namar kata ïa kita ki laiñ ki khot *octave*, lane ka dkhot kaba don phra laiñ.

Ïa ka jingkut jingmut u nongthoh ban leh ei ei u pynpaw ha ki laiñ babud. Namar ba kata ka dkhot ka don hynriew laiñ ngi khot ïa ka ka *sestette*. Haba u nongthoh u phiah ïa ka *octave* sha ki ar dkhot kiba don tang saw laiñ kawei. Ïa ka *sestette* ruh sha ki ar dkhot kiba lai laiñ kawei lane kawei saw bad kawei pat ar laiñ. Ïa ka dkhot ba saw laiñ ngi khot *quatrian*, ïa kiba lai laiñ, *tercet*, bad ïa kaba tang ar laiñ pat *couplet* namar ba ki kut ha kajuh ka raim ne hapkyntien.

Ym don jingïaid ryntih ha ka rukom thaw raim ïa ka sonnet. Don kiba jied kumne *abba, abba, cde cde*;

don pat kiba jied *abba, abba, cdc, cdc*; don ruh kiba thaw ha ki raim kiba *iahap abab, cdcd, efef, gg*. Ka jingjied ia ka raim ha ka sonnet ka shong ha ka mon u nongthoh.

Ka sonnet ka don shiphew kynnoh shi laiñ. Ia kawei pa kawei ka laiñ pat la phiah sha ki san kamra. Kane ka mut ba kawei pa kawei ka kamra ka don ar kynnoh : ka basting bad ka bakhia. Ia kane ka jingthew ngi khot *iambic pentametre*.

Mynshwa eh ki nongthaw sonnet ki jied ia ka jingieit samla kum ka phang pdeng ha ki sonnet jong ki. U Dante u pynlut por ban rwai bun sien eh tang shaphang ka samla jong u kaba kyrteng ka Beatrice. Na ka jingieit samla ki myllung ki kdat sa sha ka jingieit Blei, ka jingieit ri, ka jingieit niam, ka jingieit paralok, bad ka jingieit ia ki hymmen para bad kum kita. Hynrei ia ka jingiaid ka rukom pyrkhat u nongthoh na kawei ka mat sha kawei pat lah ban iöhi naduh bakut ka *octave* haba u phai na ka jingiaroh, ka jingduh, ne kano kano sha kaba u rai ban leh ei ei ne pdiang ia kat kaba jia ha ka jingim jong u. Ha ki sngi ba hadien ki nongthoh sonnet ki pynrung ia kano kano ka mat puson jong ki kum ka phang pdeng. Ia kane ka jingleh la lam lynti da u John Milton, uwei na ki myllung ki English.

Ha ki poitri Khasi ruh ngi don bun ki sonnet. Ki nongthoh sonnet ba kham paw khmat ha ka ktien jong ngi ki long u Dewi Singh Khongdup, u Simon Jenkin Duncan bad u Frank Marpna Pugh.

III. KA BALLAD

Ka kyrteŋg *ballad* ka wan na ka *balade* ha ka ktien French. Ka mut ka parom ba la iathuh ha ki sur jingrwai bad tiar tem. Kham bunsien eh u nongrwai u tem da ka duitara bad namar ba ki nongsngap ki kwah shad, lah ruh ban ong ba ka ballad ka long ka rwai shad.

Ki phang pdeng jong ka ballad ki bun. Ki lah ban long ka jingieit samla ki briew; ka jingieit kynrad kum u Topu ha "U Topu" jong u Amjad Ali; ka lah ban long ka jinglong tipsngi ki khynnah, ka jinglong ba shisur jong ki kumba ngi pule ha "Ki khun ka Mariang" bad "U Sandy" jong u Soso Tham. Ka lah ban long ka kam shlur ki tyngshop ne ka buit khyllah kum ha "Ka Biria u Bieit", ne ka shem sngewsih kum ha "U Trot", ka lah ruh ban long ka jingiashoh - iadat ne ka jingjia ha iing ha sem. Ka lah ruh ban long ka kam ki blei ne ki ksuid. Ka jingjied ia ka phang pdeng ka poim ka shong shibun eh ha u myllung hi.

Don ki ballad ki bajrong kat "Ka Biria u Bieit" don ruh kiba lyngkot. Ka jingjrong ne jinglyngkot ka shah pyniaid ha ki kam ba ki tyngshop puron ki don ban pyndep; hynrei kawei ka jinglong kyrpang ki ballad Khasi ka long ba ki nongpule ki lah ban rwai ia baroh da kajuh ka sur namar ba lajan baroh ki kynthup saw laiñ shi dkhoh. Ki dkhoh pat ki kynthup kumne : ha ki laiñ banyngkong bad balai, phra kynnoh; ha ki laiñ ba-ar bad basaw, hynriew kynnoh; kata ka mut 8.6.8.6. haba thoh lyngkot.

Ka jingthew mitar ha ki ballad Khasi ka long 4.3.4.3. kane ka mut ba ïa ki phra kynnoh ha ka laiñ 1 lane 3 jong ka dkhot la phiah sha ki saw kynhun kiba don ar kynnoh bad ïa ki hynriew kynnoh ha ka laiñ 2 lane 4 pat sha ki lai kynhun kiba ar kynnoh. Ka nuksa ka long kumne :

“Ko khun”,/ki ong,/ yn lei/phih kwah
 ïoh un/leh beiñ/leh khoh,
 Namar/ma u/u khun/riewspah,
 Ma phi/ka khun/bapoh.

Nalor kaba phiah ïa ki laiñ sha ki kamra ngi lap shuh shuh ba ka kynnoh ba-ar ha man la ka kamra ne phut ka khia bad ka kynnoh banyngkong pat ka sting. ïa ka bakhia lah ban pyni da kaba buh dak kumne harum :

“Ko khun”,/ki ong, yn lei/phih kwah
 ïoh un/leh beiñ/leh khoh.

Haba shim kyllum na ka jinglong ki kamra ne phut ha ki ballad ki nongthoh ki jied da ka mitar bad ngi khot iambic metre. Hynrei namar ba ka jingbun kamra kim ïaid ryntih ha baroh ki laiñ, ïa ka jingthew mitar ïa ki laiñ 1 bad 3 ngi khot *tetra metre* bad ïa ki laiñ 2 bad 4 pat ka *trimetre*.

Lada bishar tang na katei ka dkhot ba la sot, ngi ïohi ba ka raim ne hapkyntien ka long - kwah bad *riewspah* bad lah ban khot a; nangta khoh bad bapoh, pat ngi khot b. Kata ka mut ba ka rukom pynhap kyntien u nongthoh ka long abah. Bun ki ballad Khasi ki shim ïa katei ka dur pynñahap kyntien; hynrei don pat ki

ballad kiba tang ki laiñ 2 bad 4 kiba ìahap ha kajuh ka raim, katba ki laiñ 1 bad 3 pat kim ìahap. Ìa kum kane ka dur pynìahap kyntien ngi khot *abcb*, kumne :

Lada don bneng ha snieh pyrthei.	a
Ha trep ne ha ìing syiem;	b
Ka dei ha Eden ba arngut,	c
Ki ìapylliew mynsiem.	b

Ha ka ballad u myllung u ìathuh khana shaphang ka kam ki tyngshop jong u bad um pynpaw ìa la ka jingsngew. Kata ka mut ba lada u sngewbha ne sngewsih, sngewieit ne kumno kumno ruh um ìathuh ìa kata ka jingsngew jong u.

IV. KA EPIK

Ka kyrteng *epik* ka wan na ka ktien Greek *epikos*. Ki English ki spel *epic*. Ka epik ka long ka poim bajrong bha kaba ìathuh khana shaphang ki kam jong ki briew ba u nongthoh u jer kyrteng. Hynrei tang ka jingjrong hi kam biang ban long epik, kumta ruh "Ka Biria u Bieit" jong u Soso Tham, ne "U Sierlapalang" jong u Morkha Joseph kim dei ki epik. Ka jingjrong ka epik ka shong ha u nongthoh, ka lah ban jrong haduh 12 kitab, ka lah ruh ban duna ìa kata.

Kawei-pa-kawei ka epik ka don ka phang pdeng, bad kata ka phang ka ìadei bad kawei ka jaitbynriew. Ka lah ruh ban ìar kat ban long salonsar ban ìadei bad ka pyrthei baroh kawei. U nongthoh u da ìathuh shai ìa ka phang pdeng jong u naduh ki dkhot ne ki laiñ

ba na khmat. Ka phang pdeng jong ka epik don nam
u John Milton ka long ban pynksan ia ka lynti jong U
Blei sah ki briew. Uwei pat u nongthoh epik u iathuh
ia ka phang ka poim jong u ha kine ki kyntien.

Ba ngan iathuh balei U Trai Nongthaw
U Kwah Thawlang iawbei jong ngi ban im
Na pap na tim, na jot na pei mynwei
Ba kin shong suk shong saiñ ha iing u Blei.

Don ki epik kiba don raim (rhyme) ne hapkyntien
kum ka *Faerie Queene* u Edmund Spenser; don ruh
kiba thoh lait-luid khlem raim, kum ha ka *Paradise
Lost*, bad *Ka Burom Ba La Jah*.

Ka Epik ka don ka shynrong bathikna bad u
nongthoh u pynbiang ia ki jingjia bad ki kam kat kum
kata ka shynrong. Ia ka jingmang lpa ne jingpynbeit
ryntih ia ki jingjia ngi khot ka *plot*. Ka plot ka pynpaw
ia ka basdang, ka pdeng bad ka bakut. Haba don ka
jingpynbeit ryntih ia ki jingjia ka mut ba kaba dei ban
jia shwa kan wan na khmat kum ha ka jingim briew
hi : ka jingkha, ka jinglong samla, ka jinglong rangbah,
nangta wan sa ka jingiap. Haba u nongthoh u la mang
lpa kumta, ki nongpule ki sngewthuh ba ka poim ka
la kut ynda ki la poi ha ka laiñ bakhatduh.

Ki tyngshop-puron ha ka epik ki iadon shibun
namar ba ka phang ka iar. Ki lah ban long ki briew ba
u nongthoh u la ai da ki kyrteng bapher. Lah ruh ban
don ki ksuid bad ki blei. Namar ba dei ban don ka
jingiaksaid ne jingialeh ha ka khana, ju don ar kynhun
kiba iapyrshah kawei ia kawei pat. Ia kita ki tyngshop-

puron la iathuh kyrteng ter ter kat kum ki kamram ba ki don ban leh kum; U Jom, U Ren, Ka Pap Ka jingiap, Ka Puri, U Rih bad kiwei pat na ka kynhun ksuid, ne u Basa, ka Ramew bad u Ryngkew na kawei pat ha *Ka Burom Ba La Jah*. Ka jingjop ne jingshah jop ki tyngshop ba pawkhmat ha ka epik ki wan na ka jingkhlañ bad jingphikir ne ka jinglot jong ki hi.

Ki kam bad jingjia ha ka pyrthei ka epik ki long kiba eh bad bakhraw. Ki tyngshop ki iaid lyngba ki jingeh. Ka jingim jong ki ka long kaba dap da ki jingialeh suda. Ka kam ka lah ban long ka thma; ka lah ban long tang ka jingiaophnieng ki buit ruh; hynrei ki ktah ia ka jaitbynriew ha kano kano ka rukom ba u nongthoh u la mang lpa. Ki jingjia ha ka epik bunsien ki siat pharshi ia ka jinglong jingim jong ki briew; namar kata ki nongpule ki ioh jinghikai ban kiar na ka basniew lane ban ialeh ban kot sha ka babha bad janai tam.

Kita ki kam jong ki tyngshop kim jia tang ha kawei ka jaka ne ka sngi. Ki jingialeh ne jingpyndep ia la ka kamram ka lah ban sdang na dujok, iatdem ha pyrthei, nangta sha suiñ bad poi kat shaba u nongthoh u la mut lpa.

Hyndai eh ki nongthoh epik ki Greek ki sngewbha ban jied ia ka jingthew kaba don haduh hynriew phut ne kamra shi laiñ, bad ha kawei pa kawei ka kamra, wan shwa ka kynnoh *basting* bud sa ka *bakhia*. Ki khot ia kita ki jingthew mitar da ka *iambic hexametre*. Ki English pat ki jied da ki laiñ kiba don tang san kamra kawei. Ia kata pat ka mitar ki khot *iambic pentametre* kum kine :-

Bu briéw /u tiéw /pyrśhah /hukúm /u Bléi.

Dang don shuh sa katto katne ki dak ki shin kiba pynlah ia ngi ban ithuh ia ka epik kum ka jingpynsyriem dur ia ki bym don dur, kaba ngi khot *simile*, ne ka jingai da kawei pat ka dur kum 'u Khla ka wait', 'u Lyndum pathaw' ia u riewshlur bad ia uba heh bad pyllun ka khlieh. Ia kum kane pat ngi khot *metaphor*. Hynrei ha kawei-pa-kawei ka epik ju don ka kynja jingduwai ne jingkyrpad u nongthoh ha ki bor aiu re ban lam lynti ia u.

H. W. STEN.

V. DRAMA

Ka kyrteng "drama" ka mut beit kano kano ba la leh (a thing done), bad la ioh na ka verb *dram*, 'ban leh' (to do), ha ka ktien Greek. Namar ba ki jingthoh jong ki Greek hyndai ki pynpaw ia ki briew ha ki kam jong ki bad ba kita ki briew ki leh ei ei, la khot ia ki ki 'drama'. Kumta nangne ngi sngewthuh ba ka drama ka dei ka jingpynpaw ia ki kam bad jingjia lyngba ki briew kiba kylla long ki nongpyrthuh bud. Ka drama ka iathuh ia ka khana ha ka dur ba lah ban pynialehkai ia ka halor rynsan ha khmat ki nongpeitkai, la ju ong ba ka drama ka dei ka buit-thaw (art) ha kaba la tynsat hapoh jong ka bad kiwei kiwei ki jnit ki jnat ba donkam. Kumta ha ka drama donkam ia ki tyngshop puron (characters), ka jingiakren (dialogue), ka jingiaid ka khana lyngba ki kam, ka jingdonkam ia ki dur ki dar ha rynsan (stage scenery), ka sur jingrwai (music),

ka jingpynshai pynthaba (lightning) bad kiwei kiwei de ki jingdonkam. Ka drama haba shu kren beit sbiak ka dei ka jingthoh kaba la thoh khnang ban pynäalehkai ha rynsan.

Khnanng ban kham sngewthuh shuh shuh ia ka drama la ju pynäapher ia ka na ka nobel. Hooid kine baroh ar tylli ki iasyriem kawei ia kawei pat namar ki don ha ki ia ka khana bad ki tyngshop puron kiba la thaw lyngba ki jingmutdur u nongthoh. Hynrei ngi lah ban ong ba ka kut tang katta. Ka nobel kam donkam ia kiwei kiwei ki jnit ki jnat kiba la kdew haneng kiba snoh bah ha ka drama. Ka nobel ka ieng hi ha la ki kjat, kam donkam diengduh namar ka kit hi la ka jong ka jingmut. U nongthoh nobel um ju shah teh ha ki aiñ ba ju buh ia ka drama. Um donkam ban pyrkhata ia ka por ha ka khana la ka lyngkot ne jrong. Um hap da pyrkhata eh la ki jaka ki jngai kawei na kawei pat namar ha ka pyrthei mutdur ne shu thaw ka pyrthei hi ka kylla long kaba rit lyngba ka stad saians jong ka leit ka wan mynta. Ha ka nobel ka suk shibun ban shna dur shna dar ia ki tyngshop puron bad kumjuh ia ka jinglong jingman jong ki hynrei haba ngi phai biang sha ka drama ngin iöhi ba ka long ka buit-thaw kaba kham pher bad kham eh. U nongthoh drama um lah ban leh mon kum u nongthoh nobel, kumba shu ong noh. Wat lada u kwah iaid laitluid ruh, u hap ban buh ha ka jingmut ia ki lai tylli ki nongrim u Aristole : ka jingilang jong ka por, ka jaka bad ka jingtuid ki jingjia ha ka khana. U hap ban pyrkhata bha ba ka plot kan long kaba ilang

kh nang ban lait na ki kynrum kynram kiba lah ban pynsiew dur noh ia ka. Hooid, u lah ban thaw lang ia ka ar-plot (double plot) ne ka plot kyrshan (sub-plot) lada u don ka sap thoh ryngkat bad ka plot pdeng (main plot). Nalor ka plot kawei pat ka jingdawa ka long ka thaw dur thaw dar ia ki tyngshop puron (character alienation). Dei ban don u tyngshop pdeng ne ka puron pdeng bad kiwei de ki tyngshop kiba pyndep la ki kamram ban iarap ia ki tyngshop pdeng ban kot sha ka thong.

Ki jingjia ha ka drama ki dei ban ia id ryntih bad iasnoh kawei bad kawei pat. Ki tyngshop ruh kim dei kiba la shu thaw khlem kam ne ki bym iasnoh ei ei bad ka jingjia bad lada kumta, ki kylla long noh tang kiba la shu bsuh jubor. U nongthoh drama u dei ban pyrkhath ruh ia ka jingiakren (dialogue) namar dei lyngba kane ba ngi tip ruh ia ka jingjia bym shym la wan rah ha ka rynsan hynrei kiba iasnoh pat bad ka khana. Nangta, lyngba kane ruh ngi lah ban iohi ha ka longbriew manbriew, kata, ia ka jingsngew bad jingmut jingpyrkhat ba shapoh jong ki tyngshop puron.

Ki Tnat Ka Drama

Ka drama kum ka nobel ne ka poitri, ka kynthup hapoh jong ka ia bun jait ki mat ia kiba la jer da ki kyrteng khot bapher bapher. Hynrei hangne ngin ym iatuklar ia kita ki tnat kiba bun jait hynrei tang ia kito kiba kham kongsan, kata, tang ia ka *tragedy*, ka *comedy* bad ka *tragi-comedy*. Hynrei ngi dei ban sngewthuh

haba sdang ba haba ngi pyrshang ban phiah ia ka drama kumne kam mut pat ba ngi buh u pud u sam uba pyrkhing ba kawei ka tnat ka pher bak-ly-bak bad kam iadei ei ei bad kawei ka tnat. Haba ngi phiah kamra kumne ka long halor ka jingiapher ki phang-kren, ki jinglong kyrpang ba la pyndonkam ia kata ka phang-kren bad kumjuh ruh ba kumno ia kata ka phang-kren la pruid dur bad pynpaw da u nongthoh. Teng teng ruh ngi lap ba kitei ki mat ki iasnoh bah kawei halor kawei. Pynban halor kane ki kritik ki la pyrshang ban phiah ia ka drama ha ki tnat bapher kiba la pait tnat shuh shuh pat na kita ki ar tylli ki tnat heh - ka *tragedy* bad ka *comedy*.

I. Ka Tragedy

Dei u Hopewell Elias Sohliya uba la pyrshang nyingkong eh ban ai jingbatai ha ka Khasi ia ki tnat bapher jong ka drama kaba u jer pat da ka "sawangka". Ia ka tragedy u jer kyrteng da ka "shemlanot" namar u ong ba ka khana ka iaaid kum ka wah ba tuid jai haduh ban da poi ha khlieh riat bad nangta ka sa noh shapoh thwei. Imat ba ka khana ka kut ha ka sngewsih bad jingpangnud, u H. Elias u jer kyrteng da ka "shemlanot". Ngim ong ba u H. Elias u bakla ha ka jingbatai hynrei lehse kam pat pynshai bha kaei ka tragedy.

Kam long kaba bakla ban ong ba ka tragedy ka pyni ia ka jingdum jingkah lyoh ka jingim bad ba ka thmu ruh ban pynrhem mynsiem bad pynsngew

triem ia ngi. Ha ka tragedy bunsien eh ngi shem ba ki tyngshop - puron ki iakyrniom bad iakynduh bad ki jingjia kiba sngewsih bad sngew pangmet. Ha ka tragedy ngim lah khlem da khih wit khih pisa bad ngi da sngewsih sngewlem than eh.

Kawei kaba ngi dei ban kynmaw ka long ba ka tragedy ka don ha ka ia ka jinglong basalonsar. Haba ong kumne ka mut ba ka jylli jong ka ka long kaba iar bad ki jingjia kiba jia hapoh jong ka ki ktah ia ka jingsngew u bynrrew shityllup. Katba ki tyngshop puron, khamtam eh u tyngshop ne ka puron pdeng, ki sngew angnud, ki ialeh ne ki kut lad bad ki iashem iakynduh : ki pynum ia ka dohnud jong ngi namar ngi sngew kumba ngi iadon bynta lang ha ki jingjia baroh. Wat lada ia ki tragedy, ki Greek la thoh naduh mynhyndai bah, pynban haba pule ia ki mynta, ki dang shoh ia ka jingsngew jong ngi bad ngi dang iakhiah iaksaid, ialeh iakhun kum ki tyngshop puron jong ki. Haba ngi kren shaphang ki Greek, ngi lah ban ong ba dei ma ki kiba sdang ia ka thoh tragedy. Nangta dei u Aristotle uba long uba nyngkong eh ban batai shaphang ka tragedy. Dei halor ka jingbatai jong u, ba ki nongthoh tragedy hadien ki bud nuksa. Haba shu kren kyllum, u Aristotle u phawer jingmut ba ka tragedy ka kren ne pyni shaphang ki jingjia bakhraw bashongkhia jong ka jingim. U tyngshop pdeng pat u dei ban long uba kham halor ban ia kiwei pat ki para briew lada ha ka bor, ka kyrdan ne ha ka longbriew manbriew jong u. Hynrei pat, um dei ban long uba paka nadong shadong namar u don ki jingduna

hangne hangtai kiba pynlong ia u ban bakla bad kyllon ha ka jingialeh jong u. Ka jingkyllon jong u, u ong U Aristotle, ka pynisynei bad pynsngewtriem ia ngi.

Ka jingiaid ka por ka wallam bun ki jingkylla ha ka jingmut ka tragedy. Don na ki nongthoh tragedy ki bym bud ia ki aiñ u Aristotle bad ki pyrshang iaïd ha la ki jong ki lynti. Don na ki, ki bym ngeit ba ka kupar ne kata ka bor ba maia ka pynlong ia u tyngshop ban kyllon. Ki ong ba ka daw ka jingkyllon ka dei ka jong u hi. Kim ngeit ruh ba dei tang u riewkhraw riew don kyrdan uba dei ban long u tyngshop pdeng. U'riew madan kumba shu ong noh, u lah ruh ban long u tyngshop pdeng, hynrei halor kane, kawei kaba ju long pdeng ha ka tragedy ka long ka jingdon jong ka jingshem lanot, ka jingshah jynjar, ka jingbym pyndem, ka jingkyrmen ba lah ban jop haba kut bad ka jingpdiang ba la kyllon ym namar ba la shu pyndem hynrei ba la iaïleh bad ym lah ban leh ei ei shuh.

2. Ka Comedy

Ka "comedy" ka dei ka kyrteng ba la jer ia kawei pat ka tnat jong ka drama. La ju pyrkhath ba ka comedy ka don ia ka jinglong ba iapyrshah ia ka tragedy, lada ha ki jingjia, ki tyngshop-puron bad ka jingkut jingwai ka khana. Sa shisien pat haba ngi phai sha la ka thoh ka tar dei biang u H. Elias uba la batai nyngkong ia ka comedy bad uba la jer kyrteng ia ka da ka "biria". Haba shu ong tang "biria" ka lah ban ialam jingmut

bakla ia ngi namar ka long tang ka drama kaba shu pynsammut bad ba pynrkhie iap-ang bad ka kut tang katta. Ngim lah ban ong ba ka comedy ka long tang kum ka biria ne ka rong biria kumba kine ki kyntien ki lah ban kit jingmut ha uba bun balang.

Naduh mynnyngkong, ia ka comedy la ju nïew ba ka kham poh kyrdan ban ia ka tragedy. La ju pyrkhath ba ka comedy ka shu rkhië pynrem bad ka kren bein kren khoh. Nangta, ka comedy ka pynsammut pynsgew biria ia ki nongpeitkai namar haba sdang ka jingjia ka pynlynga pynpisa mynsiem, hynrei haba kut ka poi bha poi miat bad ka pynkmen pynhun ia baroh.

Kum ka tragedy ka comedy ruh ka kylla ha ka dur ka dar jong ka lyngba ka jingiaid jong ka por. Ki phang kren ba ki nongthoh ki pruid dur ruh ki kylla na kawei ka por sha kawei pat. Ia ki comedy jong ki Roman la pynshong nongrim ha ka thain ka sohsat khnang ban pynpaw ia ka jingbakla uno uno bad la pyrshang ban ialeh pyrshah ia ki ain ka imlang sahlang. Don ruh ki comedy kiba pynpaw ia ka jingieit kaba long ka thong ka jingim. U Shakespeare u paw khmat eh ha kane bad ki comedy jong u kim siat pharshi ei ei. Ngim lah ruh ia ki comedy kiba kren tynggeh pyrshah ia ka jinglong awria bad ka jingkwah brai ka doh, bad ban pynieng rasong pat ia ka jingbha bad ka jinglong khuid ha ka longbriew manbriew. Nangta don ki nongthoh kiba shim ia ka comedy kum ka atiar ban pynsgewbha lyngba ki biria rai bad ka jingkren nep thylliej ba ktik jingmut. U Sheridan, ngim lah ban ong u long u nongmihkhmat ha kane ka

liang. Haba ngi phai pat sha kane ka spah snem ba mynta, ngi lap ba don ki comedy kiba tyrwa jingmut bad kiba la khleh lang bad ka biria pyngngad jabieng. Ngi lah ban shim ia u llsen kum ka nuksa, bad u Bernard Shaw kum uwei pat. Ki comedy u Shaw ha ka jingshisha kim kut tang hangta, hynrei ki don ka jingthmu ban pynkylla ia ki katto katne ki jinglong kiba pynsniew dur ia ka imlang sahang.

Haba shu kren kyllum, ka comedy kam mut eh tang ka rong biria khlem kit jingmut ei ei. Ilooid, kam khia jingmut kum ka tragedy namar ki tyngshop puron kim da pawkhmat eh ha ka khana. Ki tyngshop ki pynpaw ia ka jingtlot jingduna ki briew kiba im ba iadei bad kiwei pat ki para briew, bad ka jingkut ka khana ka dei ban poi sha kaba la thmu ban poi, kata, sha ka bha ka miat.

3. Ka Tragi - Comedy

Na ka jingkhoh *tragi-comedy* hi ngi lah ban sngewthuh ba kane kawei pat ka tnat jong ka drama ka don ia ki symbai jong ka tragedy bad ka comedy ba la pyniakhle lang. Namar ba ki jinglong ki iakhleh lang, kumta kane ka tnat ka ioh la ka jong ka kyrteng. Lah ban ong ba ka *tragi-comedy* ka dei ka jingshem lanot hynrei kaba kut pat ha ka shem bha shem miat. Lehse lah ban sngew sammut ne kulmar jingmut haba ong kumne. Hynrei ki nongthoh kiba tbit ki lah ban pynmih kum ia kine ki dur ka

drama. Ki pynpher na ka *tragedy* kaba la ju bsuh ia ki jingjia ba pynpynggad jabieng hateng hateng bad na ka comedy pat kaba la ju sdang da ka jingsngew shemlanot bad kut pat ha ka shem bha shem miat.

Haba ngi pyrshang batai ia ka tragi-comedy ngi lah ban ong ba ka dei ka shemlanot kaba kut ha ka shembha. Haba ong da kumwei pat, ka dei ka shemlanot kat haduh ba la buh pud, hynrei nangta ka kylla shembha shemmiat haduh bakut. Ha ka tragi-comedy ki nongpeitkai ki ioh bynta ban iasngewlem, sngewshyrkhei bad sngewsyier mynsiem, hynrei ha kaba kut pat, sngewkmen sngewdaplak ba ki tyngshop ki jop thiaw bad poi sha ka suk ka saiñ.

4. Ka jingpynkut

Haba kut ngi lah ban ong, ba ka dur thoh drama ka kylla na ka por sha ka por, kane ka long ba ki nongthoh drama kim ju hun ban shu ksaid hajuh shi hajuh. Ki pyrshang thawdur thymmai ia ki jingthoh jong ki kat kum ka bor ka jingmutdur bad jingtbit jong ki. Hooïd, ka drama, kumba ngi shem, ka sah hi ka drama hynrei ki dur thoh ki lah ban kylla kat kum u nongthoh u tbit ban pruid dur. Nangta kata ka dur thoh ka ioh kyrteng thymmai haba kiwei pat ki iabud ne pyrthuh bud ia kata ka rukom thoh ba la pyni nuksa.

VI. KA FICTION

U Henry Shaw, ha ka *Dictionary of Literary Terms* u iathuh ba ka kyrting *fiction* ka wan na ka ktien Latin, ka mut ban shna bad pynwan dur. U Webster pat ha ka *New Twentieth Century Dictionary* u batai ba ka fiction ka mut kaei kaei kaba shu thaw, shu shna hi lane kaba mih na ka jingmut dur u briew. Kane ka iadei bad ki parom la ki bajrong ne ki balyngkot ba la thoh ha ka dur jong ka prous (prose) ia kaba u nongiathuh ne nongthoh u pynwan dur ne shu thaw hi. Ha ka ktien Khasi ruh ngi ju ong ba kaba u briew u iathuh ka dei ka "khana shu thaw" haba ngim lah ban wad ia kaei kaei kaba la jia ne long shisha ha kane ka pyrthei.

Don teng teng ka jingpyrkhat ha ki katto katne ba kane ka kyntien fiction ka thew beit tang ia kano kano ka kot ia kaba ngi lah ban khot ka nobel; hynrei ka long palat ia kata. Uta u Walter Allen lei lei u iohi ba "haba don ka jingiathuhkhana da ki briew, hangta ka fiction ka don". Ka fiction ka kynthup ha lade ia ka nobel, ka parom shaphang ki kam shlur, ki parom lyngkot, bad ia ki puriskam kai ruh. Harum ngin pule tang ia ar tylli na kine ki dur ka fiction.

1. Ka Nobel

Ia ka nobel la pdiang dang shen kum ka dur bakyrpang jong ka literature, kata ka jingpdian ruh ka wan hadien ba bun ki riewstad ki shat jingshai halor ka buit thoh ia ka. Ka leit long kumta namar ba kiwei

pat ki dur ka literature kum ka poitri bad ka drama ki la mih la slem ha ka pyrthei katba ia ka parom bajrong ia kaba la thoh madan pat la pynmih kham hadien. Te ki nongpule ki khot *novel* kaba mut, ka bathymmai.

Don shibun ki nongbatai ia kane ka jingmut ruh. U E.M. Forster uba shim kyliang na ka jingbatai u M. Chevalley u batai ba ka long ka parom bajrong; hynrei u Forster u pynbud da kaba thoh ba kata ka jingjrong ka long haduh 50,000 kyntien. Hynrei kam biang satia ban khot nobel ia ka parom ne jingiathuh khana bajrong. Kata ka jingiathuh ka iadei bad ka jingim briew. Ka nobel ka pynpaw shynna ia ki jingmut jingpyrkhat kiba don ha ki syrtap ka jingmut u briew. Kumba ki jingmad u briew ha ka jingim jong u kim don jingkut satia, kumta ruh u pud u sam jong ka nobel um long u bakhim. Dei namar kane ka daw imat ba u William Hazlitt u thoh ba lada ka poitri ka don ia ka snap ba kynja mynsiem, ka nobel pat ka kham dem sha ka longbriew manbriew. Ka nobel ka ju shim shisha ia ki phang pdeng jong ka na ki jingjia ha ka jingim briew bad ka pynpaw ia kata ka jingim kat kumba u nongthoh u iohi ne sngewthuh ia ka. Ha kane ka liang ki nongthaw poitri, drama bad nobel ki pyrthuh bud ia ka jingim briew bad ki batai kat kum ka jingmut dur jong ki hi.

Namar ba ka nobel ka shim ia ka jingjia ha ka jingim briew ne kiba iadei bad ki briew, u nongthoh nobel u ioh lad ban pynpaw ia ka jingiadei jong u briew bad ka sain pyrthei, ka ioh ka kot, ka jingngeit, ka jingiadei

para briew, bad ki jingeh ba ngi iäkynduh ha ka jaitbynriew. Kane ka mut ba u nongthoh u pynpaw ha kajuh ka por ia ki bynta bapher jong ka jingim. Hateng hateng ngi lap ba don ki nongthoh nobel kiba pynksan ia la ka rukom pyrkhat jong ki da ki nia lyngba ki kam ba ki ai ha ki tyngshop puron jong ki bad kaba ki iathuh hi ban pynbna pyrthei ia ka seng pyrkhat (Philosophy) bad ia ka jingiohi maia jong ki ia ka jingim.

Ki nongpule bapher ki don la ka jingkhmih lynti ban lap ha ka nobel. Don kiba pule ban pynbyrngia ia lade da ki jingjia ba u nongthoh u iathuh. Haba ong kumta ka mut ba ka nobel ka pynsngewtynnat ia ki nongpule. Don ruh kiba wad ban lap ia ka kynja jinghikai kaba iadei bad ka jingim lane bad ka mynsiem. Kiba kum kita pat ki khmih lynti ba ka nobel kan ai jinghikai. Kine ki rukom pyrkhat ki la don ha pyrthei la slem. Kumta u nongthoh nobel u lah ban jied ia ka jingpynsngewtynnat lane ia ka jinghikai ia ki nongpule, lane baroh ar, kum ka thong jong u. U nongthoh baphikir u sngewthuh hi ba um dei ban pynrung ia kano kano kaba ialam bakla ia ki nongpule, khamtam ia kiba dang san.

Wat lada u nongthoh nobel u lah ban ai ka jingsngew-tynnat lane ia ki jingsneng jingkhraw ha ka kot jong u, ka rai bakhatduh ia ka jingjop bad jingshah jop jong u ka shong eh ha kawei ka jingkylli : la ki jingjia ki long kiba iasyriem bad ka jingshisha, bad la ki tyngshop puron jong u ki long kiba im bakhih kum ma ngi.

Ka nobel ka don katto katne ki tnat. Ha ka kot ba u ai kyrteng *Shaphang ka Novel* u H. W. Sten u ñiew kyrteng ia kine harum ba ki long ki tnat ne jait ka nobel. U phiah kumta kat kum ka phang pdeng jong ki kot nobel ba u lap. Kita ki long kine harum : ka nobel bajanai, nobel ialap, ka nobel biria, ka nobel ki jingshem thymmai, ka psychological novel lane ka nobel kaba shim ia ka jingpyrkhat u briew kum ka phang pdeng jong ka, ka nobel nongkyndong ka nobel nongsor, ka nobel history, ka nobel philosophy, bad ka novel ba kum ka wah. Ha katei ka jait banyngkong, ngi lap ba la pynbiang thik ia ka dur ka dar ne ka shynrong, ki kam ki tyngshop, bad ki rukom pyrkhat. Ha katei ka bakhatduh pat ki nongpule ki iohi tang ia ki tyngshop puron bad ki rukom pyrkhat jong ki sha dien bad sha khmat, kynthup ia ka mynta namar kata ki English ki ai kyrteng noh ia ki da ki *stream of consciousness novel*.

Ki mat ba kham kongsan ha ka nobel ki long ka khana, ki tyngshop bad ka plot.

Ka khana ka long kawei na ki mat bakongsan ka novel. U E. M. Forster u shim ia ka ba kadei ka nongrim jong ka nobel. Ka khana ne ka parom ka long ka jingiathuh ter ter ia ki jingjia ba u nongthoh u iathuh. Khlem ka khana ym lah long nobel satia. Ka jingpynbang bad jingpynbyrngia ia ki nongpule ki long ki buit bakyrpang u nongthoh; u leh ia kane da kaba buh ia ki ha ka jingkwah tip ia ka ban bud, lane ban lap ia ka bakut. Lada ka nobel kan shu

ïathuh beit ïa ka khana khlem buit kam lah ban ïoh ïa ka kyrdan jong ka nobel babha. 'Nangta dang don sa kiwei de ki mat ïa kiba ngi dei ban pyrkhat.

Kumba ha ka pyrthei ba ngi im don shibun ki briew, ha ka pyrthei ka nobel ruh dei ban dor. briew. ïa ki briew ka nobel ngi khot ki tyngshop haba ki dei ki shynrang, bad puron ïa ki kynthei. Kine ki tyngshop puron ki pyndep ïa ka kamram ba la tynrong ha ki da u nongthoh nobel hi ba kin trei ïa ki kamram, ki dei ban long; kiba im kiba kkih, kiba trei kiba ktah, bad kiba don ka jingsngew kumba long ma ngi ki briew kiba im. Kam mut eh ba ki dei ban long thik kum uno uno u briew ha kane ka pyrthei; hynrei u nongthoh uba long ruh u nongthaw jong kita ki tyngshop puron u pynwan dur ïa ki kat kum ka jingïohi basalonsar jong u ïa ka longbriew manbriew lyngba ka bor mut dur jong u. U nongthoh u dei ban sngewthuh kyrpang shaphang ka jinglong tynrai ki briew.

ïa ki tyngshop la pynbynta sha ki bashisur (flat) bad ki tyngshop bapura (round). Ki tyngshop bashisur ki don ka jinglong bashisur beit : hynrei la khmih lynti ïa u nongthoh nobel ban ai ha ki ka dur, ka rynieng, lehse ka rong ka rup kumba ki dei ban paw ha kata ka pyrthei jong ka nobel jong u. Kawei te ka shai kdar; ki tyngshop bashisur ki sah kumta ha ka jinglong jong ki naduh ba sdang haduh bakut ki kam ha ka nobel.

Ki tyngshop bapura kim shah teh lakam tang ha kawei ka jinglong namar ki kylla katkum ka jingdawa

ki kam bad ki jingjia. U nongthoh nobel u ai ha ki ia ka dur ka dar, ka longrynieng, ka maiñ, ka iktiar bad ka longbriew bapaka. Ki long ruh ki tyngshop kiba don ka jingpyrkhat bad jingsngew bajylliew. Kane ka pynlah ia ki nongpule ban kynmaw ia ki haba ki pule. Ki jingpyrkhat bad jingsngew, ki jingangnud bad jingkyrmen jong ki ki pynlong ia ki nongpule ba kin sngew kumba ma ki hi ruh ki la mad ia ka jingim kumba la pynpaw ia ka da u nongthoh lyngba kine ki tyngshop. Ngi sngewkmen haba ki shem bha, ba ngi sngewlem pat haba ki shah ia ki jingjynjar.

Nalor kitei haneng, don sa kawei ka kam ba u nongthoh nobel u leh. U da mang lypa ia ki kam bad jingjia baroh ha ka pyrthei nobel jong u ba kin iaaid ryntih kawei hadien kawei pat. Ia kum kane ka jingmang lypa ngi khot ka plot. Ha ka drama shempap lane ka tragedy, ka plot ka dei ban don ka basdang, ka pdeng bad ka bakut, kat kum uta u Aristotle ki Greek. Ym ju don ei ei shwa ia ka basdang, bad la bud ia ka da ka pdeng ha kaba ki kam baroh ki paw ha ngi kumba ki la poi ha kliar lum; bad ka bakut te ka iaathuh shisha ia ki kam bakhatduh jong ki tyngshop. Wei ba la kut, ym lah pynjrong shuh.

Dei ka jingjop u nongthoh ha kaba mang lypa kaba pynlah ia u ban pyni ia ka jingkylla syndet ka nusip u tyngshop pdeng jong u na ka babha sha ka basniew. Kata ka jingkylla khongpong ka nusip ruh ka mih hi na ka jingbakla u tyngshop ban leh ia la

ka kam ne ban rai ia ka badei ban leh. Shwa ba un hap ha ka apot sniew lane ka kordit u iohi lane ithuh ia ki jingshisha baroh tang ba um don por shuh ban kylla bamut. Ha ka Biria lane comedy ruh ju don kum kitei ki bynta ba la pyniaid ia ki jingjia bad tyngshop; hynrei ka nusip te ka kylla na ka basniew sha ka babha; bad ka jingkut ka long kaba pynsngewtynnad ia ki tyngshop hi namar ki la kot sha ka thong ba ki thew. Ki nongpule ia ka nobel ki ju kylli ar tylli kiei kiei : haba iaithuh ia ki ba uwei u syiem u la iaap, ki kylli "nangta pat?" kaba mut ba ki kwah ban tip ia ka khana ne parom, kum, jia aiu ia ka mahadei, hynrei lada iaithuh ba u syiem u la iaap, bad ka mahadei ruh ka iaap, lada ki kylli "balei?" ki kwah ban tip ia ka daw. Hangta ka shong ka jingiapher hapdeng ka khana bad ka plot. Don namarkata ka kynja maia aiu re ha ka plot ia kaba u nongthoh u pynshai pat hadien shwa ba un pynkut ia ka nobel jong u.

Ki plot ka nobel ba kham jrong ki don ar tylli. Ka plot pdeng, bad ka plot kyrshan. Kata lada don ka jingiathuh khana bakongsan lah ruh ban bynrap sa kawei pat kaba shu pait pnat hi na ka plot pdeng. Hynrei ka khana ba la lam ka plot kyrshan te ka shu kyrshan shisha ban pynkut ia ki jingjia ha ka rukom ba ihun ban peit. Lada don ar tylli ki plot, don ruh ar tylli ki khana. U nongthoh uba jop ha ka kam jong u, u pyniatyngkhuh ia ki jingjia man ka teng shwa ba un poi sha ka bakut.

2. Ka Parom Lyngkot (Short Story)

Ka parom lyngkot lane *short story* ka don ka jingiadei bajan bha bad ka nobel. Ka parom lyngkot ka kynthup ia ki snap ka nobel kum ka plot, ka khana bad ki tyngshop; hynrei ia ki jingjia bad ki kamram ba la ai ha ki tyngshop puron la khñiot ban pynwan dur sha kaba u nongthoh u la mang lypa. Ha ka parom lyngkot ju don tang kawei ka plot, bad tang kawei ka khana. Ka shim ruh tang ia kawei ka phang kaba ktah jur ia ka jingim ki kyrteng briew ba u nongthoh u la buh. Kumta u nongthoh parom lyngkot u pynphalang jingmut tang ha kawei ka jingjia kaba ktah ia ka longbriew-manbriew.

Kaba ngi ju lap bunsien haba ngi pule ia ki parom lyngkot ha ka ktien English ka long ba ki don ia kata ka *suspense* lane sorsa kaba pynkwah tip ia ki nongpule ia ka jingkut jong kano kano ka mat ba la pashat. Kum ka nuksa, haba u nongthoh u pynmih uwei u shynrang bad kawei ka kynthei ha kawei ka jaka bad u pyniakajia ia ki; kaba ngi kwah ban tip ka long kumno kata ka jingjia kan kut. Hynrei lyngba ki jingpyniaid ia ka khana sha ka phang ba kito ki briew kim iakynduh kloï, u leit pyntrei kam ia ki shawei pat, ngi sah ha ka jingkwah tip. La kumno kumno shwa ban kut ka parom, ngin iöhi hi la kito kiba iakajia ki iadei shi tnga, ne para ba iatrei kam hajuh, ne ba sah ram u shynrang ha ka kynthei.

Ngi ju shem ruh ia ki bor basniew ba ki ialeh pyrshah ia ki bor babha. Ka jingialeh ka lah ban long

tang ha ka jingmut bad ka pynshitom jingmut shisha
 ia ki tyngshop puron haduh ba ngim lah ban shu
 sngewthuh tang na kaba ngi pyrkhath bad da ka jingbatai
 u nongthoh hi. Ka jingialeh ka lah ban long da ka bor
 met kum kaba iasoh, ialympat, ne iapyniap hi. Hynrei
 shuwa ban kut ngin iohi ia kaba u nongthoh u kwah
 ban pynksan : kata ia ka bor babha ne ka bor basniew.
 Haba ngi lap ba ka bor basniew ka jop, ngi ju ong ba
 ym don jingbishar hok ha kata ka pyrthei ka parom
 lyngkot. Kane ka iadei ruh bad ka nobel ne ka drama.

U nongthoh parom lyngkot un leh bha lada u la
 jied lypa ia ka phang pdeng ka parom jong u. Kata
 ka lah ban long ka jingieit samla, ka jingieit ri, ka
 jingkwah spah, ka jingkwah nam ne kano kano;
 hynrei katba u thoh um dei ban iaid palat na kata.
 Baroh ki kam ki dei ban lam sha ka jingjop ne
 jingshah jop jong ki tyngshop puron jong u.

Ka parom lyngkot ka lah ban pynpaw shai ia ka
 longbriew manbriew lyngba ki kam ba ki tyngshop ki
 leh bad ki jingiäkren namar ki pynpaw ia ki jingpyrkhat
 kiba iadei bad ka jingjia. Kane baroh ka shong ha ka
 jingmang lypa lane plot ba u nongthoh u jied.

La ka iasyriem bad ka nobel, ka parom lyngkot
 kam lah ban jrong palat. Bun na ki kot khubor ha India
 kiba kham jied ia ki parom bajrong tang hapdeng 1800
 bad 3000 kyntien, hynrei ym ju don koit kaba jrong
 palat ia ka 5000 kyntien ha kine ki sngi.

BADAPLIN WAR

Published by :

M/s Khasi Book Stall
Room No. 38
Synod Super Market
Mawkhar Main Road
Shillong - 793 001

Lah ban ioh na :

1. M/s. New Book Centre
Police Beat House
Laitumkhrah Main Road
Shillong 793 003
2. Dee Dee Corner
Synod Super Market
Mawkhar Main Road
Shillong 793 001
3. M/s. Masan Book Seller
Jowai

***Bad na kiwei kiwei de ki dukan
die kot***

Rs. 15/-